

Полінок О. В.,

аспірант кафедри української мови та методики навчання
Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ СИНТАКСИСУ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

Стаття присвячена проблемі застосування інтерактивних методів навчання на практичних заняттях для студентів-філологів, інтерпретації інтерактивного типу навчання у професійній підготовці майбутніх учителів-словесників.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, інтерактивне навчання, інтерактивні технології, кейс-метод, метод «мозаїка».

Сучасний етап становлення національної системи освіти України позначений гуманістичними і демократичними зрушеннями у світогляді, ідеології, науці і культурі, змінами пріоритетів в освіті, запитамі суспільства на фахівця, здатного активно діяти, приймати власні рішення, швидко адаптуватися до змін. У цьому контексті особливо актуалізується проблема переосмислення технології навчально-виховного процесу у вищій школі, зумовлена необхідністю залучення студентів до активного пізнавального процесу, застосування отриманих знань на практиці, співробітництва у вирішенні різноманітних проблем, формулювання й аргументування власної думки. Потреба в оновленні освіти спричинила появу і поширення великої кількості нових підходів до організації навчально-виховного процесу, методів та технологій навчання і виховання. Зокрема, значної популярності останнім часом набули інтерактивні технології навчання, до використання яких має бути готовим сучасний вчитель. Вони можуть бути корисними та перспективними для вчителя та учнів у самостійній діяльності та груповій взаємодії.

Мета статті — обґрунтувати шляхи реалізації активного типу навчання студентів-філологів на заняттях із синтаксису засобами інтерактивних технологій.

Проблемі підготовки майбутніх учителів із застосуванням інтерактивних методів присвячено наукові студії З. Бакум, Л. Мацько, О. Караман, С. Карамана, Т. Симоненко, М. Пентилюк та ін. дослідників.

Останнім часом значну увагу педагоги приділяють інтерактивному навчанням. Передусім розглянемо поняття «інтерактивного навчання», сама назва якого з англійської мови означає взаємодію — «interact», де «inter» означає «взаємний» та «act» — діяти. Інтерактивне навчання — це навчання у спілкуванні, яке зберігає кінцеву мету і основний зміст навчального процесу, але видозмінює форми з транслюючих на діалогові, які базуються на взаєморозумінні і взаємодії [9, с. 80]. У педагогічній літературі інтерактивне навчання розглядається як «спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану мету — створити конкретні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність» [11, с. 9].

Н. Суворова, С. Заїр-Бек [14, 6] під інтерактивним навчанням розуміють діалогове навчання, у ході якого учні навчаються критично мислити, приймати виважені рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього на уроках організується індивідуальна, парна, групова робота, застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, ведеться робота з документами і різними джерелами інформації, використовуються творчі завдання. В процесі такого навчання ті, хто навчається, відчувають свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить більш продуктивним увесь процес навчання.

На думку авторів І. М. Авдєєвої [1], М. В. Кларіна [7, 8], О. І. Пометун [11], інтерактивне навчання характеризується максимальним залученням тих, хто навчається, у процес навчання, де навчання відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів, у співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці); обопільною діяльністю за умов повноправного спілкування в процесі цієї діяльності; відчуттям успіху кожним учасником педагогічної взаємодії; рефлексії процесу навчання; поглибленою роботою з досвідом учасників педагогічної взаємодії.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання питань на основі аналізу обставин та ситуацій. Інтерактивні методи зорієнтовані на більш широку взаємодію учасників навчально-виховного процесу, а також передбачають домінування активності їхньої активності у навчанні [11, с. 9]. М. В. Кларін пише, що необхідно усіма засобами стимулювати пізнавальну активність тих, хто вчиться, використовуючи для цього різні види діалогу, опору на уявлення, аналогії та метафору, роботу з концептуальними моделями [8].

Як переконують наші спостереження, інтерактивне навчання — це раціональна форма організації навчальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету — створити комфортні умови навчання, за яких студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, а також досягає позитивних результатів.

На нашу думку, ефективність застосування інтерактивних технологій буде мати сенс лише в тому випадку, якщо матиме місце використання певної адаптивної перехідної системи навчання, яка б передбачала, передусім, традиційну «стару» систему навчання та містила сучасні інновації у вигляді інтерактивних форм на основі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Пошуки шляхів удосконалення навчального процесу у вищих педагогічних школах, інтенсивність якого значно зросла протягом останніх років, довели необхідність запровадження сучасних інформаційних технологій навчання, що базуються на широкому, науково обґрунтованому використанні технічних засобів навчання [1, с. 99].

Основні характеристики інтерактивних методів та правила користування цими методами подано у працях О. Біляєва, О. Вербило, О. Горошкіної, Л. Щербини, О. Садовнікової та ін. дослідників. Детально висвітлюють роль та дидактичний потенціал інтерактивних методів О. Пометун, Л. Пироженко. Форми організації інтерактивного навчання різні. О. Пометун і Л. Пироженко розподілили їх на чотири групи залежно від мети уроку та форми організації навчальної діяльності учнів:

- Інтерактивні технології кооперативного навчання (робота в парах, змінні трійки, один — два — чотири — всі разом, карусель, робота в малих групах, акваріум тощо).
- Інтерактивні технології колективно-групового навчання (мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, навчаючи — вчуся, ажурна пилка та ін).
- Технології ситуативного моделювання (імітаційні ігри, спрощене судове слухання, громадські слухання, рольова гра, драматизація та ін.).
- Технології опрацювання дискусійних питань (метод ПРЕС, займи позицію, дискусія тощо) [2].

Розглядаючи методи інтерактивних технологій, констатуємо той факт, що більшість викладачів (і, відповідно, студентів) опанувала їх та використовує їх під час проведення занять. Дедалі ширше використовуються інтерактивні лекції, семінари з евристичним генеруванням ідей (кафедра української мови та методики навчання). Евристичні технології генерування ідей: «мозковий штурм», «коло ідей», «ажурної пилки», «асоціації (метафори)», «синектики» тощо передбачають генерування ідей усіма учасниками навчального процесу, активізуються інтуїція та уява студентів, відбувається вихід за межі стандартного мислення.

На заняттях з фахових методик студенти освоюють необхідні навички, через застосування таких методів і прийомів, які стимулюють пізнавальну активність студентів. Студент вступає в діалог з викладачем, однокласниками, виконує творчі завдання. Основними методами і прийомами роботи за такого навчання є самостійна пошукова робота, проблемні і творчі завдання.

Ефективними на практичних заняттях із синтаксису складного речення є вправи інтерактивного типу, спрямовані на формування у студентів граматичної компетенції, розвиток критичного мислення і навичок самоосвітньої діяльності. Ефективним у навчальному процесі вищої школи є метод «Мозаїка», який поєднує групову і фронтальну роботу. Малі групи працюють над різними завданнями, після чого переформовуються так, щоб у кожній новоствореній групі були експерти з кожного аспекту проблеми. За допомогою цього методу повторюють, узагальнюють і систематизують програмовий матеріал.

Завдання для першої групи:

Охарактеризуйте складносурядні речення з єднальними сполучниками. Які семантико-синтаксичні відношення реалізуються в цих реченнях?

Завдання до другої групи:

З'ясуйте специфіку зіставно-протиставних складносурядних речень, різновидів зіставних і протиставних відношень між частинами складносурядних конструкцій.

Завдання до третьої групи:

У чому виявляються особливості складносурядних речень з розділовими сполучниками? Охарактеризуйте відношення взаємовиключення і чергування подій.

Також кожній групі пропонується дидактичний матеріал для аналізу. Студенти мають виписати ті речення, матеріал до яких вони опрацювували.

Подаємо приклади орієнтовного дидактичного матеріалу для опрацювання.

1. Не сплять лиш цвіркуні і фонтан, та кліпа очима-зорями небо (М. Коцюбинський) (єдн., одночас. дій).
2. Дерева в садку вкрилися порохом, а новий ожеред соломи і зовсім затулив од двору садок (Петро Панч) (зістав.).
3. Тимчасом ми їдемо, а сонце котиться і розганяє хмару. (М. Коцюбинський) (власне зіставні).
4. Про Івана Івановича Антоніна Георгіївна туркотіла йому без угаву, а тим часом на ділі вийшло щось зовсім інше (І. Сенченко) (зіставно-протист.).
5. Чи то праця задавила молодую силу, чи то нудьга невсипуща його з ніг звалила (Т. Шевченко) (розд., відношення взаємовикл.).
6. Літа ніколи не повертаються до людини, а людина завжди повертається до своїх літ (М. Стельмах) (протист.).

7. Хтось шарпнув за двері, і вони розширились навстіж (*Ю. Збанацький*) (єднальн.-пошир.).
8. Це або місяць вирина з облака, або вільний вітер пронесеться лукою, або мороз ударить (*Марко Вовчок*) (розд.).
9. Чи то снилось мені, чи то справді було — наді мною ялини зелене крило (*М. Нагрибіда*) (розд.).
10. Весела душа моя, і світ мені милий, і таке в світі гарне все та красне (*Марко Вовчок*) (єднальн.).
11. Почорнілі сніги зустрічатимуть знову весну, і вологі вітри обмиватимуть коси березам (*Л. Первомайський*) (єднальн.).
12. Або не сокіл я, або спалила мені неволя крила (*Леся Українка*) (розд.).

У викладацькій практиці вишів значного поширення набув *кейс-метод* як різновид інтерактивного методу, який вимагає активної індивідуальної участі студентів і спонукає до перерозподілу ролей викладача і студента в аудиторії. Завдання, рекомендовані студентам-філологам у формі кейсів, створюють ширші можливості для взаємообміну знаннями, досвідом і уявленнями про відповідні мовні явища, зокрема на проблемні питання синтаксису. Наприклад, у форматі кейс-методу доцільним є добір запитань проблемного змісту із використанням практичного завдання, а саме:

1. За якими граматичними ознаками розрізняються між собою головне і підрядне речення? Обґрунтуйте.
2. Чим складнопідрядні речення відрізняється від складносурядних речень? Обґрунтуйте.
3. Що є спільне для всіх обставинних підрядних речень? Обґрунтуйте.
4. Чим подібні за будовою і чим різняться між собою підрядні речення місця і часу?
5. Якими частинами мови можуть виражатися сполучні слова і чим вони відрізняються від сполучників підрядності?
6. Як відрізнити одне від одного підрядні речення часу і умови? Чи завжди це можливо? Обґрунтуйте.

Практика показує, що індивідуальний аналіз кейс-методу та його обговорення в групі з виходом на текстотворчу діяльність формують у студентів навички вибору аргументів, ідентифікування проблеми формування самостійних суджень, спростовувати у групі хибні судження.

Таким чином вітчизняний та світовий досвід підготовки фахівців у вищій школі переконує, що найголовнішою навичкою, яку здобуває студент під час інтерактивного типу навчання, є вміння під професійним кутом зору сприймати будь-яку наочну, вербальну інформацію, самостійно осмислювати її, аналізувати, приймати рішення, а також визначати шляхи її реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдеева І. М. Модель організації особистісно-орієнтованої педагогічної освіти / І. М. Авдеева // Горизонты образования. — № 1 (19). — 2007. — С. 12–15.
2. Заир-Бек С. Технология развития критического мышления посредством чтения и письма / С. Заир-Бек // Библиотека школы. — 2001. — № 12.
3. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: Обучение на основе исследования, игры и дискуссии. (Анализ зарубежного опыта) / М. В. Кларин. — Рига : НПЦ «Эксперимент», 1998. — 180 с.
4. Кларин М. В. Интерактивное обучение — инструмент освоения нового опыта / М. В. Кларин // Педагогика. — 2000. — № 7. — С. 12–18.
5. Коротаева Е. В. Директор — учитель — ученик: пути взаимодействия / Е. В. Коротаева. — М. : Сентябрь, 2000. — 120 с.
6. Петрова В. Н. Педагогическое сотрудничество, или Когда нравится учиться и учить / В. Н. Петрова. — М. : Сентябрь, 1999. — 125 с.
7. Пометун О. І. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. — К. : А. С. К., 2004. — 192 с.

Статья посвящена проблеме применения интерактивных методов обучения на практических занятиях для студентов-филологов, интерпретации интерактивного вида обучения в подготовке будущих учителей-словесников.

Ключевые слова: интерактивные методы обучения, интерактивное обучение, интерактивные технологии, кейс-метод, метод «мозаика».

Article is devoted to the problem of the application of interactive teaching methods on practical training for students-philologists, the interpretation of the interactive type of learning in training future language teachers.

Key words: interactive methods of training, online training, interactive technology, the case method, the method of "mosaic".